

Kapitola **Náboženství jako reprezentace AA skupiny**

úsek

text

Náboženství je všeobecně rozšířený jev v lidských kolektivech. A to tak dalece, že bylo navrženo na rozlišení, zda je určitý živý tvor vědomým subjektem, nebo pouze instinktivním zvířetem. V prastarých rodových uspořádáních se náboženství silně vázalo ke konkrétní skupině, zatímco u dnešních velkých náboženství pozorujeme jakési zobecnění na podstatně širší základnu. S ohledem na antecepní charakter živých organismů je vhodné zjistit, k čemu ve skutečnosti projevy náboženství skupině přispívají.

Položme si několik otázek:

Otázka1 Co očekávají věřící od svého boha?

Otázka2 K jakému lidskému uvažování vede přemýšlení o předpokládané boží vůli?

Otázka3 Co se stane se skupinou, která ztratí víru ve svého boha?

Jako příklady bohů si vezměme třeba boha kmene z Amazonského pralesa (říkajme mu pracovně AMAZ) a boha moří starých Řeků Poseidóna.

ad (1) Domorodci od Amaze očekávají ochranu před pohromami, dostatek potravy, plodnost svých žen.

Řekové od Poseidóna očekávají bezpečnou mořeplavbu, dobré úlovky ryb, ochranu přístavů.

Ad (2) Když domorodec slyší, jak bůh Amaz po celé generace chrání kmen, pravděpodobně to u něj vytvoří představu, že i ostatní členové kmene jsou pro Amaze důležití. Protože se sám cítí Amazovi dlužen poslušností, bude to nejspíš tlumit jeho agresivitu vůči dalším příslušníkům kmene. Možná dokonce bude uvažovat, k jakému úkolu v rámci kmene Amaz pověřil právě jeho, nebo další soukmenovce. Vzhledem k tomu, že podobné schéma uvažování se týká fakticky všech členů jeho kmene, spoluvytvářejí Amazův AA. Ať už Amaz existuje, nebo je čistou abstrakcí v hlavách příslušníků kmene, výsledek je podobný: "Amaz kmen sjednocuje ke společnému očekávání."

Poseidón jako bůh moře je významný pro takřka všechny starořecké státy, protože většinou mají svá střediska na pobřeží. Když Starořek uvažuje o Poseidónovi, v zásadě uvažuje o všech obyvatelích sídlících podél moře, zejména o všech Helénech. Z dosavadních zkušeností svých i jiných námořníků dochází k závěru, že Poseidón Řekům přeje, pokud jej oni sami občas nerozzlobí. V důsledku toho Poseidón Řeky sjednocuje i přes vnitřní soupeření. Takový panhelénismus se např. projevil v obraně proti tažením perských králů. Při vnitrořeckých válkách naproti tomu mohlo takové uvažování přispět k respektování určitých pravidel a tedy k jisté formě čestného boje = férové soutěže. Závěr: "Společná víra v Poseidóna Řeky sjednocovala ke společné kultuře a obraně."

Ad (3) Co se stane se skupinou, která ztratí víru ve svého boha?

Nejprve Amaz. Pokud se kmeni soustavně špatně daří, napadne je, že se na ně Amaz zlobí. Tedy následují udobřovací obřady. Když to nepomáhá, vzniká podhoubí pro názor, že je Amaz z různých důvodů opustil. V takové chvíli společenství kmene hrozí rozpad. Málokdo už uvažuje, co od nich Amaz očekává. Nejspíš dojde k tomu, že se kmen rozštěpí na skupinu, která sleduje novou vizi. Třeba nového boha, např. Amazova syna Omaze. Kmen může docela zaniknout, nebo se zrodí v podstatě nový kmen - Omazův. Nyní Poseidón. Ve chvíli, kdy Řím začal postupně mocensky zatlačovat Řecko, a Poseidóna si přivlastnil pod označením Neptun, mohli Řekové rezignovat na postavení Poseidónových miláčků. Stále si však připadali jako starší bratr momentálního Neptunova miláčka. Tento postoj mohl přispívat jednak k určité toleranci vůči Římu a jeho nadvládě, jednak k jakési sebereflexi: "Tak dlouho jste se mezi sebou prali, až se třetí směje. Poseidón se od vás odtáhl, protože jste se nedokázali sjednotit."

Pokud by došlo k úplné ztrátě víry v řecké bohy, nastal by čas ke změně náboženství. K tomu také nejspíš došlo v době expanze křesťanství, které Řekové přijímali s mnohem větším nadšením, než třeba Římané, kteří tou dobou byli ještě miláčky svých bohů. Řecko je, mimochodem, dodnes baštou křesťanství, což nasvědčuje tomu, že biblický Bůh jim stále přeje.

Celkové shrnutí:

Náboženství produkuje skupinový AA. Členové stejného náboženství duševní procedurou pátrání po tom, co mohou od svého boha očekávat a co naopak jejich bůh očekává od nich, dosahují vyšší míry sjednocení a synchronizovaného jednání s ostatními souvěrci. Jejich vlastní AA se snaží odhadovat, jak se bůh zachová, co schválí.

Vzhledem ke zjištěné důležitosti náboženství pro kolektivy prověřme, jak se chovají ateistické společnosti, a jak probíhá střetnutí dvou bohů.

Z dochovaných zpráv je vidět, že ateistické systémy obvykle zbožšťí stranu a jejího vůdce (komunisté Stalina, Mao Ce Tunga, Castra, Kim Ir Sena, fašisté Hitlera, Mussoliniho). Podobá se to dnešnímu vzrůstu zájmu o celebrity.

Pak slyšíme výroky typu: "Strana od tebe očekává; Soudruzi se ptají; Nedůvěřuješ snad Straně; Zradil jsi Stranu.; Zklamal jsi důvěru, kterou v tebe Strana vkládala. Strana si velmi váží toho, co jsi vykonal."

Pro většinu obyvatel ateistického systému nabude strana charakteru božstva - ať dobrého, nebo zlého, a na vztah s ní se dají uplatnit stejná kritéria, jako na náboženství.

Z druhé strany ke každému bohu vzniká jeho pozemský aparát: šaman, kněží, církev, bratři. Tento aparát se dostává velmi často do podobného postavení, jako Strana v ateistickém systému. Pak můžeme slyšet modifikované výroky: "Církev od tebe očekává; Bratři se ptají; Nedůvěřuješ snad církvi?; Zradil jsi církev.; Zklamal jsi důvěru, kterou v tebe církev vkládala.; Církev si velmi váží toho, co jsi vykonal;..."

Prostý věřící pak vidí v zákrytu za sebou organizaci, a za ní boha a obojí mu splývá. Někdy se zdá, že je to jedno a totéž.

Organizace (aparát) vždy usiluje o to, aby to pro členy splývalo.

Upevňuje to moc organizace.

Ve víře jednotlivého člena tedy obvykle vystupují 2 subjekty: bůh a jeho aparát. Někde existuje hlavně aparát, jinde vystupuje více bůh, někde je to vyvážené.

Nyní prozkoumejme střetnutí dvou bohů.

Nebudeme řešit abstraktní otázku, v níž se utkají dvě nadlidské bytosti, ale situaci, kdy se utkají dvě pozemské skupiny. Jedna uctívá boha "A", druhá boha "B". A tyto dvě skupiny interpretují svůj střet jako výsledek soupeření mezi bohy "A" a "B".

Jak plyne z předchozího rozboru, společná víra skupiny "A" ji sjednocuje a synchronizuje, takže ve střetnutí bude úspěšnější, než kdyby je víra v A nespojovala. Pokud jsou skupiny "A" a "B" jinak vyrovnané, a liší se mírou víry ve svého boha, pak velmi pravděpodobně převládne ta, která má větší víru.

Tento jednoduchý princip má zajímavý důsledek: evoluční posilování víry. Kolektiv, který ztratí víru ve svého boha, prohrává. Vítězná skupina šíří své náboženství. Skupina aparátu boha je jakýmsi způsobem "placena svým bohem" za to, že v celém společenství posiluje víru ve skupinového boha. Pokud se málo snaží, kolektiv prohraje a bůh "A" je vystřídán úspěšnějším bohem "B". Aparát boha "A" přijde o práci.

Dalším důsledkem je proto obrácení na víru. To je velmi ožehavé téma. Lidem, kteří změnilí svou víru, říká jejich původní skupina "odpadlíci", zatímco nová skupina je vítá jako konvertity. S ohledem na závažnost víry pro udržení společenství tedy nepřekvapuje, že v mnoha vírách je odpadlictví trestné, a to až k rozsudku smrti. A dokonce i kolísání a ochabování ve víře je chápáno jako závažný přestupek. V tomto kontextu je potřeba chápat náboženskou svobodu především jako právo změnit náboženství, a až ve druhé řadě právo praktikovat ho.

Možná vás v této chvíli napadnou poměry ve velkých firmách. Od zaměstnanců se očekává přijetí něčeho, co při bližším ohledání vypadá jako víra. Na trhu jde o propagaci značky (boha) a ta má svůj aparát. Zaměstnanci firmy jsou tak trochu kněží, pravidelní zákazníci jsou věřící.

Znakem pravé víry je pak vlastnění či konzumace výrobků či služeb dané značky. Jako jiná náboženství hlásá značka určitý životní styl. Od náboženství se liší zejména tím, že odpadlíky nepranířuje, což možná souvisí s moderními zákony. Zato pronásleduje všechny, kdo by značku zneužili. To by totiž bylo tak trochu jako odvádění k jinému bohu.

V tomto pojetí lze dokonce vážně uvažovat o tom, že uživatelé určité značky tvoří spolu jakousi komunitu, která pod vedením obdivované značky (boha) dosahuje mezi jinými skupinami lepších výsledků.